

DOI: 10.31866/2616-7603.2.1.2019.173017

УДК 796.51

ГЕОПРОСТОРОВІ АСПЕКТИ ПІШОХІДНОГО ТУРИЗМУ

Олександр Колотуха*Доктор географічних наук; ORCID: 0000-0002-6551-8332; e-mail: okolotuh@ukr.net**Льотна академія Національного авіаційного університету, Кропивницький, Україна*

Анотація

В статті досліджено геопросторові особливості пішохідного туризму як виду активної рекреаційної діяльності. Визначено, що, на сьогоднішній день, пішохідний туризм в світі представлений двома моделями – пострадянською та західною. Перша полягає в тому, що пішохідний спортивний туризм в Україні та в ряді постсоціалістичних країн є видом спорту, сутність якого в тому, що підготовлена туристська група сама вибирає район походу, розробляє маршрут, визначає перешкоди, місця ночівель, орієнтується на маршруті тощо. Західна модель пішохідного туризму дає можливість вийти на туристський маршрут як туристській групі, так і окремому туристу завдяки світовому проекту туристських стежок. Досліджено мережу європейських туристських маршрутів, всесвітньо відомі туристські стежки, перспективи розвитку трекінгового туризму в Україні.

Ключові слова: спортивний туризм; пішохідний туризм; трекінг; туристська стежка; туристський маршрут

6

Вступ

Постановка проблеми. Розвиток туризму як феноменального явища сучасності нерозривно пов'язаний із розвитком його складової – спортивного туризму, розвиток якого передбачає дотримання принципів збалансованості, екологічності, які є домінантами сучасного туризму. Тобто, властивості території є невід'ємною складовою спортивного туризму, а пряма взаємодія туриста (діяльної особистості) з властивостями території (рельєф, наявність водних ресурсів, типи ландшафтів, погодні умови тощо) становить його сутність і зумовлює необхідність виявлення геопросторових особливостей туристсько-спортивної діяльності. В системі спортивного туризму вагоме місце посідає наймасовіший його вид – пішохідний туризм, маршрути якого проходять у всіх природних зонах нашої планети. Недостатнє наукове обґрунтування пішохідного спортивного туризму визначило актуальність наукових досліджень цього геопросторового явища.

Мета дослідження – дослідити геопросторові особливості пішохідного туризму як наймасовішого виду активної рекреаційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень

Пішохідний туризм та його підвиди неодноразово опинялися в полі зору науковців. Загальні питання пішохідного туризму досліджували російські вчені К. Бардін, І. Востоков, А. Міллер, В. Тихомиров, білоруський вчений В. Ганопольський, українські вчені В. Абрамов, О. Булашев, М. Закалдаєв, Б. Пангелов, Ю. Грабовський, О. Скалій, Т. Скалій. Географічні аспекти пішохідного спортивного туризму розглядали представники російської пермської школи географії туризму О. Зирянов, А. Корольов, С. Мічурін, С. Мишлявцева, В. Расковалов, українські географи В. Казаков, І. Колотуха, О. Колотуха.

Виклад основного матеріалу

За визначенням автора, **спортивний туризм** – це вид активної рекреаційно-туристської діяльності, яка здійснюється в природному середовищі, і полягає у проходженні туристських спортивних маршрутів з подоланням різноманітних перешкод (перевалів, вершин, порогів, каньйонів, печер тощо) різними засобами пересування із використанням спеціальних технічних прийомів і спорядження (Колотуха, 2017, с. 252–253). Спортивний туризм виступає як активний, часто екстремальний вид подорожей, сенс якого полягає у подоланні значних відстаней і різноманітних перешкод, що вимагає від туриста достатньої фізичної підготовки та володіння різними навичками – як техніки подолання перешкод так і виживання у складних природних умовах.

Наймасовішим й найдоступнішим видом спортивного туризму є *пішохідний туризм* – один з видів спортивного туризму, основною метою якого є подолання туристами маршруту пішки пересіченою місцевістю з місця відправлення до місця прибуття за вказаний проміжок часу. На сьогоднішній день пішохідний туризм в світі представлений двома моделями – пострадянською та західною.

Пострадянська модель полягає в тому, пішохідний спортивний туризм в Україні та в ряді постсоціалістичних країн (Росія, Білорусь, Молдова, Казахстан, Киргизстан тощо) на сьогоднішній день є видом спорту, який включено до спортивних класифікацій цих країн з відповідними званнями та спортивними розрядами – від юнацьких розрядів до звання «Майстер спорту». Феномен спортивного туризму в країнах, що утворилися на території колишнього СРСР, включаючи Україну, досить унікальний. Це – не олімпійський вид спорту, який має всі офіційні атрибути виду спорту. Таким чином, люди, що займаються спортивним туризмом у ряді пострадянських країн, мотивовані до зростання своєї спортивної майстерності, виконання розрядних вимог і отримання відповідних спортивних розрядів і звань. Спортивна майстерність, при цьому, має свою специфіку. Насамперед, це майстерність володіння різноманітною туристською технікою і тактикою, яка застосовується для успішного подолання маршрутів туристських походів. На пішохідні туристські маршрути певної категорії складності (від I до VI найскладнішої) виходять підготовлені туристські групи (від 4-х чоловік і більше), які долають відстані від 100 км і більше з відповідними до різних категорій складності перешкодами. Туристська група

сама вибирає район походу, розробляє маршрут, визначає перешкоди, місця ночівель, орієнтується на маршруті тощо. Після проходження маршруту група складає звіт про похід, який підтверджує таке проходження, додання перешкод та захищає пройдений маршрут в маршрутно-кваліфікаційній комісії й отримує довідки про проходження маршруту, які є підставою для присвоєння спортивних розрядів і звань та можливість проходити складніші маршрути.

Пішохідний туризм використовує широкий спектр природних ресурсів. Це геоморфологічні, кліматичні, рослинні, ландшафтні ресурси тощо. Складність і різноманітність цих ресурсів (перешкод) у кінцевому результаті визначає категорію складності пішохідного походу, яка є комплексним поняттям, що відображає сукупність взаємопов'язаних між собою таких його параметрів – протяжності маршруту, його тривалості, локальних перешкод, протяжних перешкод, географічного показника району походу, автономності групи на маршруті, коефіцієнту перепаду висот. Методика визначення категорії складності пішохідного маршруту, яку розробив російський фахівець спортивного туризму І. Востоков, полягає у бальній оцінці за сукупністю визначених характеристик (Востоков, 1990).

Західна модель полягає в тому, що пішохідний туризм у економічно розвинених країнах світу розвивається на аматорському рівні і виступає як вид активної, часто екстремальної, рекреації. У країнах Європи, США, Канаді, Австралії, Новій Зеландії та ряду інших, даний різновид туризму за змістом так само має місце, але не є видом спорту. Тут не формуються туристські команди, не проводяться офіційні змагання. У даному випадку мова йде про так званий пригодницький, екстремальний туризм, подорожі «дикими» природними територіями тощо. Західною моделлю є так званий трекінговий туризм.

Трекінговий туризм (трекінг) (англ. *trekking* – похід) – піший похід в гори з ночівлями у спеціальних гірських хатинах або обладнаних таборах, наймасовіший підвид пішохідного туризму, особливо на Заході. Трекінг може виступати і як самостійна подорож, і може бути частиною маршрутів інших видів туризму чи активної рекреації (альпінізму, спелеотуризму, водного туризму та ін.), де трекінг застосовується для підходів до визначених об'єктів. Він простий в організації, економічно доступний для широкої вікової категорії бажаючих, може бути зовсім нескладним у виконанні, при цьому надаючи надзвичайно позитивні враження від споглядання навколишніх краєвидів. На трекінг можна вирушати як групою, так і наодинці. У туриста немає ніякого ризику заблукати, рух за маршрутом не залежить від уміння учасників трекінгу орієнтуватися на місцевості, проходження туристської групи за маршрутом контролюють професійні гіді. Спорядження турист або несе із собою, або це здійснюють спеціальні носильники – портери. Сезонність не особливо впливає на трекінг, а ось географія його – чи не найширша. Переважна більшість трекінгів здійснюється спеціально розробленими та облаштованими туристськими стежками (Колотуха, 2015а, с. 53).

На сьогоднішній день *проект туристських стежок* можна вважати наймасовішим світовим туристсько-спортивним проектом. *Туристська стежка* – це пішохідна стежка або стежка з екологічним способом пересування

контрольованої протяжності та незначними фізичними навантаженнями, яка має позначення на місцевості (маркування), обладнані місця зупинок, оглядові майданчики. Такі стежки зазвичай є самопутівними, що призначені для самостійних походів туристів за принципом: рухатись – спілкуватись (дивитись, слухати, відчувати) – пізнавати. Туристська стежка дає можливість вийти на туристський маршрут не тільки підготовленим туристським спортивним групам, а й туристам-аматорам, туристам-одинакам. Стежка не дає можливість заблукати – на ній є маркувальні позначки, вказівники руху з відстанями до визначених об'єктів, обладнані місця зупинок, прихистки від негоди, місця водопостачання, вказані безпечні відходи зі стежки. Усю необхідну інформацію туристи отримують зі спеціальних буклетів з картосхемами та детальними описами, інформаційних аншлагов, пояснювальних стендів, маркувальних і вказівних знаків. Ці стежки враховують всі екологічні вимоги щодо мінімізації збитків, яких може бути завдано природному середовищу, а також вимоги безпеки туристів, що є особливо актуальним для національних парків та інших природоохоронних територій (Колотуха, 2015а, с. 201).

Туристська стежка – це унікальна форма поєднання активної рекреації, пізнання, оздоровлення та відпочинку, спорту, екологічної освіти. Порівняно з іншими туристськими продуктами її створення вимагає значно менших початкових капіталовкладень, вона може бути доступною в будь-яку пору року, не надто протяжною, такою, щоб відвідувачі могли рухатися вздовж неї зі швидкістю власної ходи. Для зручності спостереження та відпочинку організовуються спеціальні природні оглядові майданчики та пейзажні галявини. Актуальність організації мережі туристських стежок на сьогодні полягає не тільки в їх потенційному економічному та природоохоронному зиску, а й в тому, що вони є чи не єдиним дієвим механізмом забезпечення середовище відтворюючих та урбокомпенсаційних потреб жителів великих міст та найбільш доступною формою екологічної освіти.

На основі створеної в світі мережі туристських стежок потужно розвивається трекінговий туризм. Все більшою популярністю починають користуватися трекінгові маршрути, спрямовані до визначних туристських дестинацій. Центрами формування дестинацій при цьому виступають атракційні пункти – це «точки», які формуються й існують у географічному просторі, що притягають до себе потоки речовини, енергії та інформації. Дійсно, такі атракції – це «центри притягання». Тому маршрути прокладені до таких атракційних центрів, які уособлюють різноманітне наповнення (релігійне, паломницьке, високоестетичне, природно-унікальне, туристсько-спортивне, пізнавальне тощо), користуються найбільшою популярністю. Журнал National Geographic щорічно визначає 20 найкращих «епічних» трекінгових маршрутів світу в номінації Epic Trail, які можна віднести до найграндіозніших туристсько-спортивних проєктів світу (National Geographic Magazine).

Розвиток світових туристських стежок розпочався зі знаменитої Аппалацької стежки в США – першої в світі спеціально обладнаної пішохідної стежки, навіки вилученої з господарського користування для пішохідного туризму. Ідея стежки належить американському лісничому Б. Маккею. Незадоволений поведінкою

місян в лісі, він задумався як організувати відпочинок людей на природі. Б. Маккей запропонував заснувати щось на кшталт «заповідника для пішоходів». У 1923 р. за планом Б. Маккея була розмічена перша невелика ділянка, після чого довжина стежки постійно зростала і остаточно сформувалася тільки у кінці ХХ ст. Становлення стежки збіглося з роками Великої депресії, коли президентом США був Ф. Рузвельт, який дав від імені уряду США зобов'язання – в межах Аппалацької стежки всі державні організації підзвітні Раді стежки. І відтоді, традиційно всі президенти США звітують перед Радою стежки про те, що вони зробили для її розвитку.

Аппалацька стежка (Appalachian trail) – це стежка, яка йде хребтами Аппалачів. Протяжність стежки становить понад 3500 км. від г. Катадін (1685 м.) на північному сході до г. Спрінгер (1152 м.) на південному заході. Стежка промаркована на місцевості відмітками у вигляді білих смуг. Приблизно через кожні 10-15 миль розташовуються шелтери – туристські притулки, де можна переночувати і сховатися від дощу. Поруч з шелтером завжди є місце, де можна поставити намет, розвести багаття. Джерела води спеціально обладнані. Через більшість струмків й річок прокладені містки. На крутих схилах побудовані сходинки з крупних каменів. Все, що є на стежці, – безкоштовно (Appalachian Trail Conservancy).

Аппалацька стежка є глибоко соціальним проектом – вона об лаштована силами туристських клубів на громадських засадах. Кожен клуб розробляв свій маршрут, а потім ділянки зістикувалися. Згодом туристські клуби почали отримувати доходи від продажу маршрутних карт, описів, буклетів, значків та іншої атрибутики. В наші дні за станом стежки стежать 30 туристських клубів. Аппалацька стежка це, мабуть, найбільший в світі добровольчий проект. На сьогоднішній день стежка функціонує як єдиний господарський комплекс. Це найбільш прибуткове «підприємство» і найбільший роботодавець в США – місцевий бізнес заробляє на туристах більше 200 млрд. доларів на рік (Appalachian Trail Conservancy).

Згодом подібні стежки стали виникати в національних парках Америки. Найбільш відомі – Тихоокеанська стежка на західному узбережжі США та Континентальна стежка в Скелястих горах.

Міжнародна Тихоокеанська стежка (Pacific Crest Trail) – друга за довжиною стежка в США від кордону з Мексикою до Канади протяжністю 4286 км, включаючи 128 км. набору висоти. Ідея Тихоокеанської стежки народилася в 30-х роках ХХ ст., як відповідь на існуючу на східному узбережжі стежку через Аппалачі. З 1932 р. волонтери, федеральний уряд і тисячі місцевих організацій займалися «склеюванням» разом дрібних регіональних стежок, намагаючись уникати населених місць і проводити маршрут через атрактивні об'єкти гір і заповідників. Титанічна праця була офіційно оголошена закінченою у 1993 р., після більш ніж 60 років роботи.

Такі ж стежки стали створювати в інших країнах світу: Канаді, Франції, Великобританії, Швеції, Швейцарії, Кенії, Індії, Японії та ін. На сьогоднішній день, подібні стежки створені майже в усіх розвинених країнах Європи. Так у Великій Британії всі види діяльності вторинні по відношенню до туризму. Якщо 500

англійців підписалися під тим, що така-то територія їм подобається, місцевість викуповується державою з приватної власності на користь туристів. Тільки в Англії прокладено 230 тис. км. стежок, не рахуючи Уельсу і Шотландії. На всі гори заввишки більше 600 м. відкрито доступ тільки для туристів. 19 маршрутів Англії, Уельсу і Шотландії загальною протяжністю 5 тис. км. мають особливий статус – їх утримання фінансується центральним урядом. Описи і карти в масштабі 1:25000 для всіх стежок, видано спеціально для туристів, продаються повсюдно та викладені в Інтернеті. В Шотландії вся територія країни призначена тільки для туризму. Якщо господар маєтку не обгородив садибу так, щоб не псувати ландшафт, і не провів стежку в обхід, на його землях дозволено ставити намети.

В Австрії близько 44 тис. км. туристських стежок, побудовано 700 туристських притулків, більшість з них високо в горах. Для більшості стежок створено карти в масштабі 1:25000 і для всіх стежок карти в масштабі 1:100000. У Німеччині прокладено 200 тис. км. маркованих стежок і побудовано більше 500 гірських хатин. В Норвегії крім 20 тис. км. стежок створено мережу лижних маршрутів з 450 гірськими хатинами. Всі стежки мають описи і карти англійською та німецькою мовами. Франція має мережу стежок протяжністю 178 тис. км. Для планування маршруту створені карти в масштабі 1:100000, для руху маршрутом – карти в масштабі 1:50000 і 1:25000. У Чехії створено мережу туристських стежок загальною протяжністю 37 тис. км. Особливо цікаві вони в гірських районах Богемії та Північної Моравії, а також в Правчицьких скелях. У Швейцарії розвинена мережа туристських стежок загальною протяжністю 60 тис. км. Всі вони добре промарковані і обладнані, мають карти і описи німецькою та французькою мовами. На півночі Швеції прокладені 1000 км. стежок. Більшість з них через кожні 10-25 км. мають хатини для ночівлі. Навіть Люксембург має 5000 км. стежок. Польща в 90-ті рр. зуміла створити 65 тис. км. стежок, при цьому 50% інвестицій на їх створення взяв на себе ЄС.

Все це дало можливість Європейській Асоціації пішохідного туризму (European Ramblers Association) розробити ряд тривалих пішохідних маршрутів Європою (Е-маршрути), що охоплюють майже всі європейські країни (European Ramblers Association). До цієї організації входять національні асоціації пішохідного туризму (National Ramblers Associations), які відповідають за ділянки маршрутів, що проходять територіями їх країн. Тому, крім національних стежок функціонує 12 транс'європейських стежок, прокладених територіями декількох країн (рис. 1). Їх загальна протяжність більше 60 тис. км.

Стежка Е1 проходить з півночі на південь Європи від мису Нордкап у Норвегії до м. Салерно в Італії (7000 км) через Данію, Німеччину та Швейцарію. Маршрут Е2 – теж з півночі на південь, але західніше: через всю Великобританію до Середземноморського узбережжя Франції, через країни Бенілюксу (4850 км.). Маршрут Е3 – від чорноморського узбережжя Болгарії через Угорщину, прикордонні райони Словаччини, Польщі та Чехії, Німеччини, Франції до м. Сантьяго в Іспанії (6950 км.). Один з найцікавіших піших маршрутів – Е4, який пролягає із заходу на схід від Гібралтару до Криту (11800 км.), уздовж середземноморського узбережжя Іспанії та Франції, через Альпи Швейцарії, Німеччини та Австрії, Угорщину до Румунії. Далі маршрут Е4 продовжується

в горах Болгарії, проходить територією материкової Греції з півночі на південь і захоплює о. Крит. Крім цього є ділянка маршруту E4 на Кіпрі, між Пафосом і Ларнакою. Маршрут E5 пов'язує Атлантичне узбережжя Франції та північ італійської Адріатики (2900 км.). Маршрут E6 – з самої півночі Фінляндії – Лапландії до Родоп (6300 км.) через Швецію, Данію, Німеччину, Австрію, Словенію і після поромної переправи продовжується вздовж північного кордону Греції. Маршрут E7 – від Португалії до Сербії (4330 км.), E8 – від Ірландії до Болгарії (4390 км.). Цікавий прибережний маршрут E9 (5200 км.) пролягає вздовж узбережжя Португалії (з півдня на північ), уздовж Біскайської затоки Іспанії, Атлантичного узбережжя Франції, Бельгії і Нідерландів, є окремі ділянки у Великобританії (вздовж Ла-Маншу), німецьким і польським узбережжями, а також уздовж естонського узбережжя аж до кордону з Росією. Естонську ділянку поки не до кінця розроблено. Маршрут E10 прокладений з півночі Фінляндії через Німеччину, Чехію, Австрію до італійського м. Больцано (2880 км.).

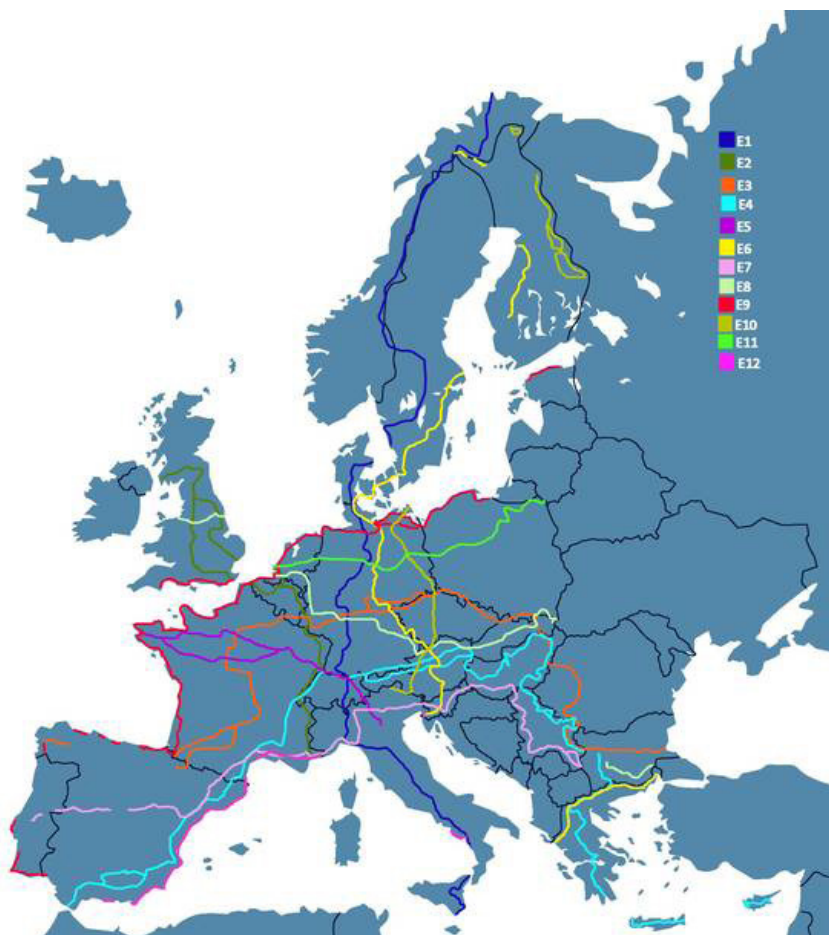


Рис. 1. Транс'європейські пішохідні стежки (European Ramblers Association)

- E1 – Нордкап (Норвегія) – Салерно (Італія), 7000 км.
- E2 – Інвернесс (Велика Британія) – Ніцца (Франція), 4850 км.
- E3 – Сантьяго (Іспанія) – Несебр (Болгарія), 6950 км.
- E4 – Тарифа (Іспанія) – Ларнака (Кіпр), 11800 км.
- E5 – Поінтду Раж (Франція) – Верона (Італія), 2900 км.
- E6 – Кілпіс'ярві (Фінляндія) – Александрополіс (Греція), 6300 км.
- E7 – Ел-Хієро (Португалія) – Нові Сад (Сербія), 4330 км.
- E8 – Дублін (Ірландія) – Свіленград (Болгарія), 4390 км.
- E9 – Лісабон (Португалія) – Таллінн (Естонія), 5200 км.
- E10 – Нуоргам (Фінляндія) – Больцано (Італія), 2880 км.
- E11 – Шевенінген (Нідерланди) – Огороднікі (Польща), 2070 км.
- E12 – Сеута (Іспанія) – Салерно (Італія), 1600 км.

Маршрут E11 проходить трьома країнами – з Нідерландів через Німеччину в Польщу. І новий маршрут E12 прокладається від іспанського м. Сеута в Марокко середземноморським узбережжям Іспанії, Франції та Італії до м. Салерно (1600 км.) (European Ramblers Association).

В даний час Європейська Асоціація пішохідного туризму визначає 3 види туристських трас в межах Європи:

- великі туристські маршрути або *GR* – тури представляють собою мережу доріг і стежок, придатних для пішохідного туризму територією Європи в усіх напрямках;
- малі маршрути або *PR* – траси маршрутів є місцевими чи районними та не перевищують 50 км.;
- місцеві стежки або *SL* – невеликі місцеві маршрути, які, як правило, не перевищують 10 км. (European Ramblers Association).

Серед інших всесвітньо відомих туристських стежок можна виділити такі:

- *Ізраїльська національна стежка*, що перетинає країну майже на 1000 км. з півночі на південь. Досвідчені мандрівники можуть подолати її за 30 днів, але зазвичай перехід займає вдвічі більше часу. На стежці встановлені модульні місця відпочинку. В ході маршруту можна відвідати біблійні пам'ятки, а також великі міста, такі як Тель-Авів і Єрусалим;
- *Лікійська стежка* проходить Анатолійським узбережжям Туреччини і вважається одним з найкрасивіших пішохідних маршрутів в світі, найбільш різноманітна за природними визначними пам'ятками і багата руїнами міст та храмів, що залишилися від минулих цивілізацій. Протяжність всього маршруту – 505 км. Потрібно враховувати те, що маршрут Лікійським шляхом піднімається від моря до висоти понад 2000 м і проходить через кілька кліматичних зон;
- *Стежка інків* або *Стежка Такесі* розташована в Перу і веде з м. Кусков стародавню фортецю Мачу-Пікчу й користується неабиякою популярністю і проходить дуже красивою місцевістю, перетинаючи різні ландшафтні зони. Однак при цьому, стежка входить до складу історичного заповідника Мачу-Пікчу та оголошена ЮНЕСКО історичним пам'ятником, що охороняється, тому будівництво тут туалетів, сміттєзбірників та інших санітарних споруд заборонено, що створює певні екологічні проблеми;

- *Тур де Монблан* – унікальний туристський спортивний маршрут, що огинає найвищу вершину Європи, проходячи територіями трьох країн: Франції, Італії та Швейцарії довжиною 160 км. і тривалістю 7–10 днів. Один з найпопулярніших маршрутів в Європі та світі;
- знаменита *Непальська стежка на Еверест* має суто спортивний характер і є надзвичайно популярною. Цей напрямок спортивного туризму можна охарактеризувати як гірський трекінг;
- *Велика Океанська стежка* в Австралії увібрала в себе 91 км. узбережжя штату Вікторія між хребтом Отуей і водами Бассової протоки. Тут треба враховувати періодичність припливів і відливів, які часто диктують розклад руху стежкою;
- *Стежка смерті* розташована між північною та південною вершинами г. Хуашань в Китаї довжиною 12 км., яка вважається найнебезпечнішою в світі. Стежка проходить на висоті 200 м. над прірвою, представляє собою лише 2 скріплені дошки, весь маршрут забезпечений перилами самостраховки;
- *Стежка Довбуша* – популярна туристська стежка в Україні, розташована в урочищі Дрібка поблизу м. Яремче, довжиною 4 км. з перепадом висот 230 м., яка веде до популярних скель Довбуша.

Але найграндіознішим мегапроектom світового масштабу після свого завершення стане *Трансканадська стежка* (Trans Canada Trail), яка простягнеться на 23 тис. км. (з відгалуженнями) від Атлантичного до Тихого і Північного Льодовитого океанів. Це буде найдовша і найбільша рекреаційна стежка в світі. Маршрут приваблює все більше національної та міжнародної уваги, стаючи обов'язковим місцем для відвідування у туристів, які приїжджають до Канади. Trans Canada Trail є одним з найбільших волонтерських проектів, який колись проводився в Канаді з більш ніж 100 тис. добровольців. Поряд з приватним спонсорством, федеральний уряд країни виступив головним прихильником появи маршруту і пожертвував 10 млн. доларів через національні парки Канади. Основна частина маршруту Trans Canada Trail проходить уздовж південних районів Канади, приєднуючись до густонаселених міст. Існує також довгий північний рукав, який проходить через Альберту до м. Едмонтон, а потім тягнеться через північ Британської Колумбії до Юкону. Стежка пролягає вздовж занедбаних і діючих залізничних колій, включає в себе діючі гірські маршрути, паркові системи. Вона багатофункціональна – залежно від ділянки для руху нею допускаються як піші туристи, велосипедисти, лижники, так і навіть всюдиходи й снігові мотоцикли. Стежка обладнана регулярно розташованими притулками з питною водою.

Отже, все більше країн світу розвиває цей напрямок активного туризму, створюючи мережу туристських стежок на своїх територіях. Відзначаємо, що більшість таких стежок припадає на розвинені країни світу – США, Канаду, Німеччину, Японію, Скандинавські країни, Альпійські країни, Австралію, Нову Зеландію тощо. Однак при цьому й економічно слабозвинені країни усвідомлюють той факт, що цей напрямок туризму, використовуючи природні рекреаційно-туристські ресурси територій, може приносити значну економічну

вигоду. Тому у переліку країн, які вже розвивають мережу туристських стежок, представлені Перу, Болівія, Непал, Бутан, Йорданія, Уганда та ін.

В Україні ж, на сьогоднішній день, немає жодної туристської стежки європейського класу, через її територію не проходять транс'європейські стежки. З рис. 1 видно, що до західних кордонів України підходять транс'європейські пішохідні стежки E-3, E-4 та E-8. Остання має продовження в Болгарії – відсутня ділянка територіями України та Румунії. Таким чином, на статус транс'європейської стежки могла би претендувати, на думку автора, *Транскарпатська стежка*, яка би пройшла територіями Чехії, Словаччини, Польщі, України та Румунії. Цей проект ще чекає своїх розробників (Колотуха, 2015b).

Висновки

Таким чином, *пішохідний туризм* є наймасовішим видом спортивного туризму, який, на сьогоднішній день, представлений двома моделями – пострадянською та західною. Перша полягає в тому, що пішохідний спортивний туризм в Україні та в ряді постсоціалістичних країн є видом спорту, сутність якого полягає в тому, що підготовлена туристська група сама вибирає район походу, розробляє маршрут, визначає перешкоди, місця ночівель, орієнтується на маршруті тощо. Західна модель пішохідного туризму, яка отримала назву трекінговий туризм, дає можливість вийти на туристський маршрут як туристській групі, так і окремому туристу завдяки світовому проекту туристських стежок. Трекінговий туризм – це піший похід в гори з ночівлями у спеціальних гірських хатинах або обладнаних таборах, який є простим в організації, економічно доступним для широкої вікової категорії бажаючих, може бути зовсім нескладним у виконанні, при цьому надаючи необхідну, в першу чергу – містянам, фізичну активність та надзвичайно позитивні враження від споглядання навколишніх краєвидів. Більшість трекінгових маршрутів проходять в горах спеціально розробленими та облаштованими туристськими стежками – це пішохідні стежки контрольованої протяжності, які мають позначення на місцевості (маркування), обладнані місця зупинок, оглядові майданчики. На сьогоднішній день *проект туристських стежок* можна вважати найбільш масовим світовим туристсько-спортивним проектом, тобто явищем геопросторового масштабу. Все більше країн світу розвиває цей напрямок активного туризму, створюючи мережу туристських стежок на своїх територіях, більшість яких припадає на розвинені країни світу. Однак при цьому й економічно слабозвинені країни усвідомлюють той факт, що цей напрямок туризму, використовуючи природні рекреаційно-туристські ресурси територій, може приносити значну економічну вигоду. На статус транс'європейської стежки могла би претендувати *Транскарпатська стежка*, яка би пройшла через територію України.

Список бібліографічних посилань

- Востоков, И.Е. (1990). *Классификация пешеходных маршрутов*. Москва: Турист.
- Колотуха, О.В. (2017). *Словник-довідник зі спортивного туризму та активної рекреації: географія, систематизація, практика*. Кропивницький: Видавництво Льотної академії НАУ.
- Колотуха, О.В. (2015а). *Геопросторова організація спортивного туризму* [Монографія]. Кіровоград: ФОП Александрова М.В.
- Колотуха, О.В. (2015b). Транскарпатська туристська стежка як лінійна соціально-економічна система. В *Географія, екологія, туризм: теорія, методологія, практика*, Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (21-23 травня 2015 р.). Тернопіль: Тайп.
- Appalachian Trail Conservancy*. (n.d.) Retrieved from <http://www.appalachiantrail.org/>.
- European Ramblers Association*. (n.d.) Retrieved from <http://www.era-ewv-ferp.com/>.
- National Geographic Magazine*. (n.d.) Retrieved from <https://www.nationalgeographic.com/magazine/>.

References

- Appalachian Trail Conservancy*. (n.d.) Retrieved from <http://www.appalachiantrail.org/> [in English].
- European Ramblers Association*. (n.d.) Retrieved from <http://www.era-ewv-ferp.com/> [in English].
- Kolotukha, O.V. (2015a). *Heoprostorova orhanizatsiia sportyvnoho turyzmu* [Geospatial organization of sports tourism] [Monograph]. Kirovograd: FOP Alexandrova M.V. [in Ukrainian].
- Kolotukha, O.V. (2015b). *Transkarpatska turystska stezhka yak liniina nasotsialno-ekonomichna systema* [Transcarpathia tourism trail as a linear socio-economic system]. In *Heohrafiia, ekolohiia, turyzm: teoriia, metodolohiia, praktyka*, Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (May 21-23, 2015). Ternopil: Taip [in Ukrainian].
- Kolotukha, O.V. (2017). *Slovyk-dovidnyk z isportyvnoho turyzmu ta aktyvno i rekreatsii: heohrafiia, systematyzatsiia, praktyka* [Dictionary of reference on sports tourism and active recreation: geography, systematization, practice]. Kropivnitsky: Publishing House of the Flight Academy of the NAU [in Ukrainian].
- National Geographic Magazine*. (n.d.) Retrieved from <https://www.nationalgeographic.com/magazine/> [in English].
- Vostokov, I.E. (1990). *Klasyfikatsiia peshekhodnykh marshrutov* [The classification of hiking trails]. Moscow: Tourist [in Russian].

GEOSPATIAL ASPECTS OF HIKING

Oleksandr Kolotukha

D. Sc. in Geography; ORCID: 0000-0002-6551-8332; e-mail: okolotuh@ukr.net

Flight Academy of the National Aviation University, Kropyvnytskyi, Ukraine

Abstract

In the article geospatial features of hiking tourism as a type of active recreational activity are explored. It is determined that, to date, hiking in the world is represented by two models – post-Soviet and Western. The first is that hiking tourism in Ukraine and in a number of post-socialist countries is a sport, the essence of which is that the prepared tourist group itself chooses the hike district, develops a route, identifies obstacles, places of nights, is oriented on the route, etc. The Western model of hiking offers the opportunity to enter the tourist route as a tourist group, as well as a separate tourist through the worldwide project of tourist trails. The network of European tourist routes, the world-famous tourist trails, prospects of trekking tourism development in Ukraine is explored.

Keywords: sports tourism; hiking; trekking; tourist trails; tourist route

